

Umorzenie postępowania wykonawczego w sprawach o wykroczenia

ANNA PŁOŃSKA

ORCID: 0000-0003-1191-7407

Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii
Uniwersytet Wrocławski

Abstrakt

Niniejszy artykuł porusza problematykę umorzenia postępowania wykonawczego w sprawach o wykroczenia. Ustawodawca w art. 15 § 1 k.k.w. określił katalog trzech ujemnych przesłanek postępowania wykonawczego, przy czym dwie z nich ujął wyrażnie: śmierć skazanego (ukaranego w postępowaniu w sprawach o wykroczenia) oraz przedawnienie wykonania kary. Trzecia przesłanka określona została w sposób nieostry jako inne przyczyny wyłączające to postępowanie. Opracowanie ma na celu analizę powyższych podstaw obligatoryjnego umorzenia postępowania wykonawczego z uwzględnieniem poglądów doktryny oraz judykatury.

Słowa kluczowe: umorzenie postępowania wykonawczego, prawo wykroczeń, przedawnienie wykonania kary, śmierć ukaranego, inne przyczyny wyłączające postępowanie wykonawcze

1. Wprowadzenie

Postępowanie wykonawcze jest ostatnim etapem szeroko rozumianego procesu karnego, stanowiącego pewien ciąg uporządkowanych i chronologicznie rozplanowanych czynności¹. Wykonywanie orzeczeń

¹ R. Seweryn, *O niektórych aspektach zawieszenia postępowania wykonawczego*, „Prokuratura i Prawo” 2021, nr 9, s. 70.

w postępowaniu w sprawach o wykroczenia, podobnie jak w postępowaniu karnym, w postępowaniu w sprawach o przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe oraz kar porządkowych i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności, odbywa się na podstawie przepisów ustawy z dnia 6 czerwca 1997 roku — Kodeks karny wykonawczy² (dalej: k.k.w.), chyba że ustawa stanowi inaczej. Zatem orzeczenia sądowe zapadłe w sprawach o wykroczenia wykonywane są zgodnie ze sposobem i trybem określonym w unormowaniach k.k.w., aczkolwiek ustawa z dnia 20 maja 1971 roku — Kodeks wykroczeń³ (dalej: k.w.) przewiduje wiele odmienności w tym zakresie, przykładowo w odniesieniu do wykonywania zastępczej kary aresztu i kary ograniczenia wolności⁴.

Upřednie wydanie orzeczenia podlegającego wykonaniu stanowi warunek *sine qua non* dla zainicjowania postępowania wykonawczego⁵. Podstawową pozytywną przesłanką warunkującą możliwość wszczęcia i prowadzenia postępowania wykonawczego jest wykonalność orzeczenia określona w art. 9 k.k.w., zgodnie z którym postępowanie wykonawcze wszczynane jest bezzwłocznie, gdy orzeczenie stało się wykonalne. Stefan Lelental podkreśla, że postępowanie wykonawcze w rozumieniu art. 15 § 1–3 k.k.w. jest postępowaniem polegającym na wykonaniu orzeczenia, które w istocie stało się wykonalne. Nie chodzi tu zatem o postępowanie, którego przedmiotem jest wydanie takiego orzeczenia⁶. Warto w tym miejscu podkreślić, że pojęcie „wykonalności” nie jest tożsame z pojęciem „prawomocności”⁷. Ich zakresy pozostają ze sobą w stosunku krzyżowania się⁸. Zatem w przypadku, gdy orzeczenie nie stało się jeszcze wykonalne

² Tekst jedn. Dz.U. z 2021 r. poz. 53.

³ Tekst jedn. Dz.U. z 2022 r. poz. 2151.

⁴ A. Podkówka, *Wykonywanie kar orzeczonych w sprawach o wykroczenia*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2018, nr 2, s. 157.

⁵ I. Zgoliński, [w:] *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, red. J. Lachowski, Warszawa 2021, art. 9, nb 1.

⁶ S. Lelental, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2020, s. 100.

⁷ Zob. szerzej: K. Postulski, *Umorzenie i zawieszenie postępowania wykonawczego*, „Prokuratura i Prawo” 2011, nr 7–8, s. 92.

⁸ Z. Świda, [w:] T. Szymanowski, Z. Świda, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 1998, s. 34.

bądź utraciło walor wykonalności, wszczęte uprzednio postępowanie wykonawcze podlega obligatoryjnemu umorzeniu w całości⁹.

Artykuł 15 § 1 k.k.w. obejmuje obligatoryjne negatywne przesłanki procesowe możliwe do zaistnienia w toku postępowania wykonawczego¹⁰, którymi są: przedawnienie wykonania kary, śmierć skazanego lub inna przyczyna wyłączająca to postępowanie, którą na gruncie prawa wykroczeń może być na przykład: odstąpienie od wymierzenia kary, nieściągalność należności pieniężnych czy też amnestia¹¹. W ramach analizy art. 15 § 1 k.k.w. warto zaznaczyć, że z dniem 1 stycznia 2023 roku, na mocy ustawy z dnia 5 sierpnia 2022 roku¹², ustawodawca poszerzył zakres ustawowych definicji, dodając art. 242 § 1a k.k.w. doprecyzowujący określenie „skazanego”. Otóż zgodnie z treścią tego przepisu użyte w znaczeniu ogólnym określenie „skazanego” należy rozumieć również jako ukaranego karą orzeczoną za wykroczenie lub karą porządkową, jak również osobę, wobec której został zastosowany środek przymusu skutkujący pozbawieniem wolności. Powyższy przepis ma charakter porządkowy, z pewnością znaczący dla właściwej wykładni przepisów k.k.w.¹³

2. Przedawnienie wykonania kary lub środka karnego

Przedawnienie jako przesłanka umorzenia postępowania wykonawczego z art. 15 § 1 k.k.w. dotyczy przedawnienia zarówno kary, środków karnych, środków kompensacyjnych i przepadku, jak i prawa do ściągnięcia zasądzonych kosztów procesu¹⁴.

⁹ K. Postulski, *Umorzenie i zawieszenie postępowania wykonawczego*, s. 102; cyt. za: W. Dadak, *Kontradyktoryjność postępowania wykonawczego przed sądem*, [w:] *Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności. Księga pamiątkowa ku czci profesora Stanisława Waltosia*, red. J. Czapska et al., Warszawa 2000, s. 421.

¹⁰ I. Zgoliński, [w:] *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2021, art. 15, nb 1.

¹¹ Z. Świda, [w:] M. Bojarski, A. Płońska, Z. Świda, *Podstawy materialnego i procesowego prawa o wykroczeniach*, Wrocław 2012, s. 322.

¹² Dz.U. z 2022 r. poz. 1855.

¹³ Uzasadnienie do rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 2376, s. 58.

¹⁴ K. Postulski, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2017, s. 150.

Przedawnienie wykonania kary jest instytucją o korzeniach materialnych, wywierającą skutki w sferze procesowej¹⁵. Jest to instytucja, która *ex lege* powoduje, że wykonanie orzeczonej wobec sprawcy kary nie jest możliwe po upływie ustawowo określonego czasu. *Ratio legis* przedawnienia wykonania kary utożsamiane jest z negatywnym wpływem znacznego upływu czasu na realizację celów i funkcji kary — uważa się bowiem, że kara wykonana niezwłocznie jest bardziej skuteczna zarówno z punktu widzenia prewencji generalnej, jak i indywidualnej¹⁶. Ustawodawca zakłada, że wykonanie kary lub środka karnego po upływie określonego czasu, niezależnie od zaistniałych przyczyn, byłoby niecelowe¹⁷.

Przedawnienie uznawane jest za instytucję normatywną zakorzenioną w prawie wykroczeń. Znane było już na gruncie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z 11 lipca 1932 roku — Prawo o wykroczeniach¹⁸, gdzie zgodnie z art. 13 nie można było wykonać kary po upływie trzech lat od „uprawomocnienia się orzeczenia albo od przerwania kary z jakichkolwiek powodów”. W tym samym przepisie ustawodawca zastrzegł również, że „przedawnienie kary nie biegnie w okresie jej odroczenia”. Było to rozwiązanie nawiązujące do regulacji Kodeksu karnego z 1932 roku¹⁹.

W aktualnym stanie prawnym, zgodnie z art. 45 § 3 k.w., przedawnienie wykonania orzeczonej kary lub środka karnego następuje po upływie trzech lat od daty uprawomocnienia się rozstrzygnięcia. W pierwotnym brzmieniu art. 45 § 3 k.w. przewidywał dwuletni okres przedawnienia wykonania kary. Treść przepisu w tym zakresie została zmieniona z dniem 1 lipca 1985 roku na mocy art. 6 ust. 1 pkt 10 lit. b ustawy z dnia 10 maja 1985 roku o zmianie niektórych przepisów prawa karnego i prawa o wykroczeniach²⁰, gdzie ustawodawca wydłużył okres przedawnienia wykonania kary za wykroczenia do trzech lat. Z kolei na gruncie ustawy nowelizującej

¹⁵ I. Zgoliński, [w:] *Kodeks karny wykonawczy*, art. 15, nb 4.

¹⁶ M. Żukowska, [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. J. Lachowski, Warszawa 2021, s. 182.

¹⁷ M. Leciak, [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. P. Daniluk, Warszawa 2019, s. 260.

¹⁸ Dz.U. z 1932 r. Nr 60, poz. 572.

¹⁹ Dz.U. z 1932 r. Nr 60, poz. 571 ze zm.; M. Leciak, [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2019, s. 253.

²⁰ Dz.U. z 1985 r. Nr 23, poz. 100.

z 28 sierpnia 1998 roku²¹ ustanowiono w art. 45 § 3 k.w. instytucję przedawnienia wykonania wszystkich środków karnych. Zmiana ta miała istotne znaczenie, gdyż w poprzednim stanie prawnym uznawano, że nawiązka nie ulegała przedawnieniu, zaś przedawnienie obowiązku naprawienia szkody liczone było według przepisów Kodeksu cywilnego²².

Jako że termin przedawnienia wykonania kary liczony jest od daty uprawomocnienia się orzeczenia, dla jego biegu nie ma znaczenia instytucja zamiany kary zasadniczej na karę zastępczą, gdyż okres przedawnienia nadal jest w tych przypadkach liczony od uprawomocnienia się pierwotnego orzeczenia²³.

Co do zasady biegu terminu przedawnienia z art. 45 § 3 k.w. nie wstrzymują żadne okoliczności, takie jak ewentualne odroczenie wykonania kary (art. 62 k.k.w.) czy też rozłożenie grzywny na raty (art. 49 k.k.w.)²⁴. Wedle wyroku Sądu Najwyższego niezwrócenie prawa jazdy przez ukaranego także nie wstrzymuje przedawnienia wykonania środka karnego²⁵. Biegu przedawnienia nie wstrzymuje także zawieszenie postępowania wykonawczego, za wyjątkiem sytuacji, w której ukarany uchyla się od wykonania kary (art. 15 § 3 k.k.w.). Zatem w stosunku do przedawnienia wykonania kary za wykroczenia ma także zastosowanie art. 15 § 3 w związku z art. 15 § 2 k.k.w., wedle którego w przypadku uchylania się ukaranego od wykonania kary bieg terminu spoczywa²⁶. Przy czym motywy uchylania się od wykonania kary nie mają w takim przypadku znaczenia²⁷.

²¹ Ustawa z dnia 28 sierpnia 1998 roku o zmianie ustawy — Kodeks wykroczeń, ustawy — Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia, ustawy o ustroju kolegiów do spraw wykroczeń, ustawy — Kodeks pracy i niektórych innych ustaw (Dz.U. z 1998 r. Nr 113, poz. 717).

²² W. Radecki, [w:] M. Bojarski, W. Radecki, *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2019, art. 45, nb 4.

²³ M. Żukowska, [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2021, s. 183; cyt. za: I. Śmietanka, [w:] J. Bafia, D. Egierska, I. Śmietanka, *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 1980, s. 119.

²⁴ T. Grzegorzczak, [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. T. Grzegorzczak, Warszawa 2013, s. 196.

²⁵ Wyrok SN z dnia 24 stycznia 2018 roku, III KK 254/17, LEX nr 2449667.

²⁶ M. Kulik, [w:] *Reforma prawa wykroczeń*, t. 1, red. P. Daniluk, Warszawa 2019, s. 383.

²⁷ S. Lelental, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2020, s. 102.

W sprawach o wykroczenia zastosowanie ma również dodany nowelizacją z dnia 24 lipca 2003 roku²⁸ art. 15 § 4 k.k.w., wedle którego bieg przedawnienia wstrzymuje wykonywanie kary pozbawienia wolności, zastępczej kary pozbawienia wolności, kary aresztu wojskowego, kary aresztu lub zastępczej kary aresztu, kary porządkowej oraz środka przymusu skutkującego pozbawieniem wolności w tej samej lub innej sprawie. Wykładnia językowa tego unormowania wskazuje, że w opisanych przypadkach zachodzi spoczywanie biegu przedawnienia²⁹. Wstrzymanie biegu przedawnienia następuje wyłącznie w okresie faktycznego wykonywania kary lub środka przymusu. Co więcej, treść przepisu nie precyzuje, że chodzi o przedawnienie wykonania kary. Zgodzić się zatem należy z wnioskiem K. Postulskiego, że art. 15 § 4 k.k.w. dotyczy również przedawnienia wykonania środków karnych, środków kompensacyjnych, przepadku oraz kosztów procesu³⁰. Przykładowo, odnośnie do przedawnienia prawa do ściągnięcia zasądzonych kosztów procesu warto przytoczyć chociażby postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 czerwca 2022 roku, wedle którego w sytuacji niewyegzekwowania zasądzonych kosztów postępowania w ustawowym terminie postępowanie wykonawcze w tym zakresie należy umorzyć³¹.

Zauważyć należy, że art. 15 § 4 k.k.w. reguluje wyłącznie materię prawa karnego materialnego, w związku z czym jego lokalizacja wzbudza w doktrynie kontrowersje z powodu zwiększania i tak już dużych niespójności pomiędzy k.k.w. a k.k.³² Natomiast umiejscowienie tego przepisu w unormowaniach k.k.w. oznacza szerokie zastosowanie spoczywania biegu przedawnienia nie tylko w postępowaniu karnym, ale również w postępowaniu w sprawach o wykroczenia, jak też w postępowaniu w sprawach o przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe (o czym stanowi art. 1 § 1 k.k.w.). Zamieszczenie tego przepisu w części ogólnej Kodeksu

²⁸ Dz.U. z 2003 r. Nr 142, poz. 1380.

²⁹ K. Postulski, *Umorzenie i zawieszenie postępowania wykonawczego*, s. 96.

³⁰ Zob. szerzej: K. Postulski, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2017, s. 147–148.

³¹ Postanowienie SN — Izba Dyscyplinarna z dnia 24 czerwca 2022 roku, II DSI 10/19, LEX nr 3361833.

³² Tak: I. Zgoliński, [w:] *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2021, art. 15, nb. 12.

karnego, w rozdziale o przedawnieniu, wykluczałoby jego zastosowanie między innymi na gruncie postępowania w sprawach o wykroczenia³³.

Warto dodatkowo także zwrócić uwagę na wprowadzone ustawą z 31 marca 2020 roku³⁴, a uchylone ustawą nowelizującą z 14 maja 2020 roku³⁵ rozwiązanie polegające na wstrzymywaniu terminów procesowych na czas zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii ogłoszonego w związku z COVID-19. Wedle art. 15zzr ust. 6 tejże ustawy w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19 przedawnienie karalności czynu oraz przedawnienie wykonania kary w sprawach o przestępstwa, przestępstwa i wykroczenia skarbowe oraz wykroczenia nie biegło. Konsekwencją wprowadzenia powyższego rozwiązania było wstrzymanie okresu przedawnienia karalności czynu oraz przedawnienia wykonania kary między innymi w sprawach o wykroczenia w okresie od 31 marca do 14 maja 2020 roku. Należy jednak zauważyć, że art. 15zzr ust. 6 wszedł w życie 31 marca 2020 roku, zaś wedle unormowań tej samej ustawy stan zagrożenia epidemicznego obowiązywał od 14 marca 2020 roku, zaś stan epidemii — od 20 marca 2020 roku, zatem okres zawieszenia terminu przedawnienia wynosił 16 dni. Natomiast zgodnie z zasadą *lex retro non agit* przepis art. 15zzr ust. 6 nie mógł wywołać żadnych skutków prawnych przed datą jego wejścia w życie³⁶.

3. Śmierć ukaranego

Śmierć obwinionego zaistniała do czasu prawomocnego zakończenia postępowania w sprawach o wykroczenia jako ujemna przesłanka procesowa określona w art. 5 § 1 pkt 5 k.p.w.³⁷ powoduje jego niedopuszczalność.

³³ K. Postulski, *Umorzenie i zawieszenie postępowania wykonawczego*, s. 96.

³⁴ Ustawa z 31 marca 2020 roku o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2020 r. poz. 568.

³⁵ Dz.U. z 2020 r. poz. 875.

³⁶ Zob. szerzej: M. Żukowska, [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2021, s. 184.

³⁷ Dz.U. z 2022 r. poz. 1124; art. 5 § 1 k.p.w. został uznany za niezgodny z Konstytucją RP z dniem 19 lipca 2018 roku w zakresie, w jakim nie czyni aktu abolicji indywi-

Skutkuje ona niemożnością wszczęcia lub prowadzenia postępowania ze względu na brak podmiotu, przeciwko któremu mogłoby być ono prowadzone. Na marginesie warto zaznaczyć, że śmierć obwinionego nie uniemożliwia wniesienia i uwzględnienia kasacji na jego korzyść, wznowienia na jego korzyść postępowania, rozpoznania zgłoszonych przez niego roszczeń o odszkodowanie za poniesioną szkodę oraz zadośćuczynienia za doznaną krzywdę³⁸.

Natomiast jeśli chodzi o umorzenie postępowania wykonawczego (art. 15 § 1 k.k.w.), następuje ono w przypadku zmaterializowania się tej przesłanki już po uprawomocnieniu się wyroku³⁹. Niedopuszczalność postępowania wykonawczego jest konsekwencją trwałej, bezwzględnej przesłanki procesowej w postaci śmierci ukaranego. W przypadku stwierdzenia śmierci ukaranego nie wszczyna się zatem postępowania wykonawczego, zaś trwające postępowanie wykonawcze — umarza się⁴⁰. Śmierć ukaranego z oczywistych względów jest przeszkodą prawną, która nie może być usunięta. Natomiast jako negatywna przesłanka postępowania wykonawczego musi być potwierdzona aktem zgonu wydanym przez urząd stanu cywilnego albo innym równorzędnym dokumentem urzędowym⁴¹. Innym dokumentem stwierdzającym śmierć ukaranego może być decyzja sądu o uznaniu za zmarłego czy też dokumenty organów obcych państw⁴². Warto zaznaczyć, że w przypadku zaistnienia tej przesłanki już z chwilą śmierci ukaranego czynności wykonawcze nie są podejmowane, nie zaś z chwilą, gdy postanowienie o umorzeniu postępowania staje się wykonalne. Postanowienie sądu w tym przedmiocie stanowi wyłącznie formalne, procesowe potwierdzenie faktu uniemożliwiającego kontynuowanie postępowania⁴³. W art. 15 k.k.w. ustawodawca nie precyzuje,

dualnej negatywną przesłanką prowadzenia postępowania w sprawach o wykroczenia (wyrok TK z 17 lipca 2018 roku, K 9/17, Dz.U. poz. 1387).

³⁸ M. Rogalski, [w:] *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, red. M. Rogalski, Warszawa 2022, art. 5.

³⁹ Wyrok SN z 20 stycznia 2016 roku, II KK 279/15, „Prokuratura i Prawo” 2016, nr 4, poz. 18.

⁴⁰ I. Zgoliński, [w:] *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2021, art. 15, nb. 5.

⁴¹ K. Postulski, *Umorzenie i zawieszenie postępowania wykonawczego*, s. 95.

⁴² I. Zgoliński, [w:] *Kodeks karny wykonawczy...*, art. 15, nb. 5.

⁴³ K. Postulski, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2017, s. 146.

jaki sąd umarza postępowanie wykonawcze w razie śmierci. W związku z tym zastosowanie ma art. 242 § 4 k.k.w., według którego określenie „sąd” bez bliższego sprecyzowania oznacza sąd powszechny lub wojskowy — określony w art. 3 § 1 k.k.w., a więc sąd, który wydał orzeczenie w pierwszej instancji⁴⁴. Ustawodawca w art. 242 § 4 k.k.w. zastrzega również, że między innymi przepis art. 15 k.k.w. stosuje się także odpowiednio do sądu penitencjarnego lub innego, właściwego na podstawie k.k.w., sądu.

4. Inne przyczyny wyłączające postępowanie wykonawcze

Wskazane w treści art. 15 § 1 k.k.w. inne przyczyny wyłączające postępowanie wykonawcze stanowią katalog otwarty okoliczności skutkujących wstrzymaniem wykonania kary, które unormowane są w ustawach karnych. W zakresie nieostrego terminu „innych przyczyn” znajdują się zaistniałe w toku wykonywania kary różnorakie, oceniane indywidualnie okoliczności. Zasadniczo zarówno w doktrynie, jak i w orzecznictwie przoduje pogląd, że brak formalnych uprawnień do skorzystania z danej instytucji prawa karnego wykonawczego stanowi negatywną przesłankę do merytorycznego rozpoznania wniosku i stanowi przyczynę wyłączającą postępowanie, co w konsekwencji powoduje obowiązek umorzenia tego postępowania⁴⁵. Ustawodawca zrezygnował z bliższego określenia powyższych innych przyczyn, nie wskazał też w tym zakresie żadnych ograniczeń⁴⁶, zatem każde stwierdzenie niedopuszczalności postępowania wykonawczego przez sąd obligatoryjnie prowadzi do jego umorzenia⁴⁷.

Inną przyczyną stanowiącą przesłankę umorzenia postępowania wykonawczego jest przykładowo darowanie kary na podstawie ustawy amnestyjnej oraz darowanie kary lub środka karnego w drodze indywidualnego prawa łaski. Obie powyższe przyczyny mogą skutkować umorzeniem orzeczenia wykonywanego w całości, w części albo przekształcać

⁴⁴ K. Postulski, *Śmierć skazanego jako przesłanka umorzenia postępowania wykonawczego. Glosa do wyroku SN z dnia 20 stycznia 2016 r.*, II KK 279/15, LEX nr 2069270.

⁴⁵ K. Dąbkiewicz, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2020, art. 15.

⁴⁶ K. Postulski, *Umorzenie i zawieszenie postępowania wykonawczego*, s. 94.

⁴⁷ I. Zgoliński, [w:] *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2021, art. 15, nb. 1.

sposób wykonywania orzeczenia⁴⁸. Darowanie kary w trybie łaski lub amnestii powoduje bezprzedmiotowość wszczęcia lub kontynuowania już wszczętego postępowania, a w konsekwencji — podlega ono umorzeniu⁴⁹.

Podkreślić należy, że na mocy wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 17 lipca 2018 roku art. 15 § 1 k.k.w. uznany został za niezgodny z art. 139 zd. 1 Konstytucji RP i stracił moc „w zakresie, w jakim nie czynią aktu abolicji indywidualnej negatywną przesłanką prowadzenia — odpowiednio — postępowania karnego, postępowania w sprawach o wykroczenia albo postępowania karnego wykonawczego”⁵⁰. Wyrok ten wzbudził wiele wątpliwości i wywołał w doktrynie szeroką dyskusję. Trybunał Konstytucyjny objął bowiem kontrolą zaniechanie legislacyjne, do czego w świetle Konstytucji RP oraz dotychczasowego swojego orzecznictwa jest uprawniony⁵¹. Zwracano między innymi uwagę na fakt, że według powyższego wyroku Trybunału Konstytucyjnego akt abolicji indywidualnej nie stanowi naruszenia zasady trójpodziału władzy ani też nieuzasadnionego wkroczenia w sferę zastrzeżoną dla władzy sądowniczej⁵². Podnoszono również niejasność przyjętych przez Trybunał Konstytucyjny argumentów i wskazywano na wątpliwości, czy faktycznie podjął się on uzasadnienia niezgodności przedmiotu z wzorcem kontroli⁵³.

Przykładem innej przyczyny wyłączającej postępowanie wykonawcze jest także depenalizacja skutkująca zatarciem ukarania. W takim przypadku, jeśli zatarcie ukarania z mocy prawa następuje na etapie postępowania wykonawczego, powoduje ono niemożność wykonania kary kwalifikowaną na podstawie art. 15 § 1 k.k.w.⁵⁴ Zgodnie z art. 2 § 2 k.w., jeżeli według nowej ustawy czyn objęty orzeczeniem nie stanowi już czynu zabronione-

⁴⁸ S. Leleń, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2020, s. 101.

⁴⁹ K. Postulski, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2017, s. 153.

⁵⁰ Wyrok TK z dnia 17 lipca 2018 roku, K9/17 (Dz.U. z 2018 r., poz. 1387), LEX nr 2518248.

⁵¹ M. Florczak-Wątor, *Abolicja indywidualna a prawo łaski Prezydenta. Glosa do wyroku TK z dnia 17 lipca 2018 r., K 9/17*, Warszawa 2018.

⁵² J. Kulesza, *Prawo łaski w świetle Konstytucji. Glosa do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 17.07.2018 r., K 9/17*, „Państwo i Prawo” 2020, nr 2, s. 145.

⁵³ Zob. szerzej: P. Dziwiński, K. Kos, *Zakres przedmiotowy prawa łaski (uwagi o argumentacji TK w sprawie K 9/17)*, „Państwo i Prawo” 2020, nr 5, s. 113.

⁵⁴ D. Kwiatkowski, *Problematyka wydawania przez sąd karny postanowień o zatartciu skazania z mocy prawa*, „Przegląd Sądowy” 2022, nr 7–8, s. 148.

go pod groźbą kary, ukaranie uważa się z mocy prawa za niebyłe. W takim przypadku ukaranie nie może być dalej wykonywane. Nie jest również możliwe podjęcie jego wykonania, jeżeli dotąd ono nie nastąpiło. Zatarcie ukarania skutkuje przyjęciem, iż sprawca określonego zachowania nigdy nie był za nie karany⁵⁵. Przykładem umorzenia postępowania wykonawczego na podstawie art. 15 § 1 k.k.w. w związku z art. 2 § 2 k.w. może być ukaranie na podstawie art. 116 § 1a k.w. za naruszenie nakazu zakrywania ust i nosa przy pomocy maseczki określonego w § 25 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 6 maja 2021 roku w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii⁵⁶, które weszło w życie 8 maja 2021 roku, a uchylone zostało 28 lutego 2022 roku⁵⁷. Sąd Najwyższy wskazał bowiem, że ujęta w art. 2 § 1 k.w. norma intertemporalna ma zastosowanie do uregulowań epizodycznych zawartych w ustawie albo aktach wykonawczych, które to stanowią uszczegółowienie przepisów ustawowych albo ich wypełnienie, o ile ustawa nie zawiera stosownych uregulowań przewidujących inne reguły rozstrzygające o kolizji ustaw w czasie⁵⁸.

Umorzenie postępowania wykonawczego będzie również konieczne w sytuacji, gdy nowa ustawa obniża górną granicę kary za wykroczenie w taki sposób, że jest ona niższa od orzeczonej prawomocnym wyrokiem za taki sam czyn zabroniony, a proces wykonywania tej kary jest na tyle zaawansowany, że została ona już wykonana w zakresie przekraczającym górną granicę ustawowego zagrożenia w nowej ustawie⁵⁹.

5. Podsumowanie

Postanowienia w przedmiocie umorzenia postępowania wykonawczego w określonych warunkach mogą być kontrolowane i wzruszane w trybie odwoławczym oraz na podstawie przepisów normujących szczególnie

⁵⁵ T. Grzegorzczak, [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. T. Grzegorzczak, Warszawa 2010, s. 38.

⁵⁶ Dz.U. z 2021 r. poz. 861.

⁵⁷ Dz.U. z 2022 r. poz. 473.

⁵⁸ Postanowienie SN z dnia 9 marca 2022 roku, I KZP 12/12, OSNK 2022, nr 4, poz. 12.

⁵⁹ J. Lachowski, [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. J. Lachowski, Warszawa 2021, s. 34.

środki wzruszania orzeczeń. Przykładem wzruszenia prawomocnego postanowienia o umorzeniu postępowania wykonawczego jest jego uchylenie lub zamiana na zasadach określonych w art. 24 k.k.w., według których sąd może w każdym czasie zmienić lub uchylić poprzednie postanowienie, jeżeli ujawnią się nowe lub poprzednio nieznanne okoliczności istotne dla rozstrzygnięcia. Nie jest jednak możliwa zmiana lub uchylenie postanowienia na niekorzyść ukaranego po upływie sześciu miesięcy od jego uprawomocnienia⁶⁰. Na postanowienie przysługuje zażalenie, aczkolwiek tylko w sytuacji, gdy przysługiwało ono również na postanowienie podlegające zmianie lub uchyleniu.

Podsumowując, należy zaznaczyć, że wskazane w art. 15 § 1 k.k.w. ujemne przesłanki postępowania wykonawczego w sprawach o wykroczenia określają w sposób wyraźny dwie z nich: śmierć ukaranego oraz przedawnienie wykonania kary. Pozostałe negatywne przesłanki określone są zaś jako inne przyczyny w sposób otwarty⁶¹. Ustawodawca słusznie zrezygnował ze szczegółowego określenia tych przyczyn, umożliwiając obligatoryjne umorzenie postępowania wykonawczego w przypadku każdego stwierdzenia jego niedopuszczalności przez sąd.

Odnosnie do przesłanki umorzenia postępowania wykonawczego w postaci przedawnienia wykonania kary i środka karnego w literaturze przedmiotu wskazuje się na potrzebę rozwarstwienia terminów przedawnienia kar i środków karnych oraz możliwe niespójności w tym zakresie na gruncie prawa wykroczeń i prawa karnego. Przykładowo przedawnienie wykonania środka karnego w postaci zakazu prowadzenia pojazdów orzeczonego na okres trzech lat nastąpi po upływie trzech lat od uprawomocnienia się rozstrzygnięcia w przypadku jego orzeczenia za wykroczenie lub po 10 latach, jeśli taki środek karny orzeczony został za przestępstwo⁶². Powyższy przykład wskazuje, że w konsekwencji przesłanka obligatoryjnego umorzenia postępowania wykonawczego co do takiego samego środka karnego znacznie się różni pod względem czasowym. Niemniej jednak należy pamiętać także o stopniu społecznej szkodliwości wykroczeń i przestępstw, co ma również przełożenie na szeroko pojęte prawne konsekwencje ich popełnienia.

⁶⁰ K. Postulski, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2017, s. 162.

⁶¹ K. Dąbkiewicz, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2020, art. 15.

⁶² M. Leciak, [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2019, s. 260.

Bibliografia

- Bafia J., Egierska D., Śmietanka I., *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 1980.
- Dadak W., *Kontradyktoryjność postępowania wykonawczego przed sądem*, [w:] *Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności. Księga pamiątkowa ku czci profesora Stanisława Waltosia*, red. J. Czapska, A. Gaberle, A. Światłowski, A. Zoll, Warszawa 2000.
- Dąbkiewicz K., *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2020.
- Dziwiński P., Kos K., *Zakres przedmiotowy prawa łaski (uwagi o argumentacji TK w sprawie K 9/17)*, „Państwo i Prawo” 2020, nr 5.
- Florczak-Wątor M., *Abolicja indywidualna a prawo łaski Prezydenta. Glosa do wyroku TK z dnia 17 lipca 2018 r., K 9/17*, Warszawa 2018.
- Grzegorzczak T., [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. T. Grzegorzczak, Warszawa 2010.
- Grzegorzczak T., [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. T. Grzegorzczak, Warszawa 2013.
- Kulesza J., *Prawo łaski w świetle Konstytucji. Glosa do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 17.07.2018 r., K 9/17*, „Państwo i Prawo” 2020, nr 2.
- Kulik M., [w:] *Reforma prawa wykroczeń*, t. 1, red. P. Daniluk, Warszawa 2019.
- Kwiatkowski D., *Problematyka wydawania przez sąd karny postanowień o zatarciu skazania z mocy prawa*, „Przegląd Sądowy” 2022, nr 7–8.
- Lachowski J., [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. J. Lachowski, Warszawa 2021.
- Leciak M., [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. P. Daniluk, Warszawa 2019.
- Lelental S., *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2020.
- Podkówka A., *Wykonywanie kar orzeczonych w sprawach o wykroczenia*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2018, nr 2.
- Postulski K., *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2017.
- Postulski K., *Śmierć skazanego jako przesłanka umorzenia postępowania wykonawczego. Glosa do wyroku SN z dnia 20 stycznia 2016 r., II KK 279/15, LEX nr 2069270*.
- Postulski K., *Umorzenie i zawieszenie postępowania wykonawczego*, „Prokuratura i Prawo” 2011, nr 7–8.
- Radecki W., [w:] Bojarski M., Radecki W., *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2019.
- Rogalski M., [w:] *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, red. M. Rogalski, Warszawa 2022.
- Seweryn R., *O niektórych aspektach zawieszenia postępowania wykonawczego*, „Prokuratura i Prawo” 2021, nr 9.
- Świda Z., [w:] Bojarski M., Płońska A., Świda Z., *Podstawy materialnego i procesowego prawa o wykroczeniach*, Wrocław 2012.
- Świda Z., [w:] Szymanowski T., Świda Z., *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 1998.
- Zgoliński I., [w:] *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, red. J. Lachowski, Warszawa 2021.
- Żukowska M., [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. J. Lachowski, Warszawa 2021.

Discontinuation of enforcement proceedings in petty offense cases

Abstract

This article discusses the issue of discontinuation of enforcement proceedings in petty offense cases. In Article 15(1) of the Executive Penal Code, the legislator defined three negative conditions for enforcement proceedings. Two of them was indicated clearly: the death of the convicted person (punished in petty offense proceedings) and the limitation for the execution of the penalty. The third condition was vaguely defined as “other reasons excluding this procedure”. The article aims to analyze said grounds for the obligatory discontinuation of enforcement proceedings, taking into account the views of the doctrine and jurisprudence.

Keywords: discontinuation of enforcement proceedings, petty offense law, limitation period for enforcement, death of the convicted person, other reasons excluding enforcement proceedings